

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ
І ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ

**Н.М. Вдовенко, Л.В. Богач, В.Л. Гераймович,
К.С. Кваша, М.М. Павленко**

ГЛОБАЛЬНА ЕКОНОМІКА

Затверджено

*як навчальний посібник для студентів вищих
навчальних закладів II-IV рівнів акредитації*

Друге видання, перероблене і доповнене

Київ

2018

УДК 339.9 (072)

ББК 65.5

Г 54

Авторський колектив:

Вдовенко Н.М., Богач Л.В., Гераймович В.Л., Кваша К.С., Павленко М.М.

Рекомендовано Вченою радою

*Національного університету біоресурсів і природокористування України
(протокол № 13 від 17 червня 2016 р.)*

Рецензенти:

Єгоричева С.Б., д.е.н, професор, Полтавський університет економіки і торгівлі

*Єрмаков О.Ю., д.е.н, професор, заслужений економіст України,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України*

Проскуріна Н.М., д.е.н, професор, Запорізький національний університет

Г 54 Глобальна економіка: Навчальний посібник / Н.М. Вдовенко, Л.В. Богач, В.Л. Гераймович, К.С. Кваша, М.М. Павленко. 2-ге вид., перероб. і доп. Київ : НУБіП України, 2018. – 300 с.

ISBN 978-966-928-333-4

У навчальному посібнику приділено увагу основним питанням глобальної економіки, зокрема, особливостям становлення глобальної економіки, суті і формам прояву глобалізації, глобальним проблемам людства, сучасній методології глобалістики. Приділено увагу регулятивним інститутам глобальної економіки, транснаціональним корпораціям у системі глобальної економіки, глобальним ринкам та механізмам їх функціонування, глобальний контекст розвитку економіки України. Навчальний посібник укладено відповідно до затвердженої Науково-методичним центром «Агроосвіта» типової програми навчальної дисципліни «Глобальна економіка» для підготовки фахівців освітнього ступеня «Магістр» у вищих навчальних закладах II – IV рівнів акредитації.

Розраховано для магістрів, аспірантів, науково-педагогічних працівників, фахівців аграрного сектору економіки України.

УДК 339.9 (072)

ББК 65.5

ISBN 978-966-928-333-4

© Н.М. Вдовенко, Л.В. Богач, В.Л. Гераймович,
К.С. Кваша, М.М. Павленко, 2018
© НУБіП України, 2018

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА.....	6
МОДУЛЬ 1 ЗАКОНОМІРНОСТІ ТА ПРИНЦИПИ СТАНОВЛЕННЯ Й РОЗВИТКУ ГЛОБАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ.....	8
РОЗДІЛ 1 ОСОБЛИВОСТІ СТАНОВЛЕННЯ ГЛОБАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ. ГЛОБАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ЛЮДСТВА.....	8
1.1 Становлення і сучасний формат глобальних трансформацій.....	8
1.2 Поняття глобальних проблем	11
1.3 Класифікація глобальних проблем та їх зміст.....	13
1.3.1 Демографічна проблема.....	14
1.3.2 Продовольча проблема	16
1.3.3 Деградація земель	18
1.3.4 Енергетична і сировинна проблема	19
1.3.5 Проблема миру і роззброєння.....	20
1.3.6 Проблема подолання відсталості країн, що розвиваються.....	22
1.3.7 Екологічні проблеми	23
1.3.8 Соціальні проблеми	27
1.3.9 Політичні проблеми.....	28
1.3.10 Економічні проблеми	30
1.4 Глобальні проблеми продовольчого забезпечення населення.....	34
1.5 Глобальні фінансові кризи.....	36
РОЗДІЛ 2 СУТЬ І ФОРМИ ПРОЯВУ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ.....	47
2.1 Закономірності та тенденції розвитку глобалізації.....	47
2.2 Сутність і ознаки глобалізації	49
2.3 Еволюція напрямків глобалізації.....	55
2.4 Форми прояву глобалізації	58
2.5 Теоретичні підходи до глобалізації	60
2.6 Індекс глобалізації	62
2.6.1 Індекс глобальної конкурентоспроможності	66
2.6.2 Індекс конкурентоспроможності Міжнародного інституту розвитку менеджменту.....	72
2.6.3 Індекс людського розвитку.....	75

2.6.4	Індекс легкості ведення бізнесу.....	78
2.6.5	Глобальний індекс ефективності аквакультури...	80
2.6.6	Індекс сталої етичної торгівлі продукцією аквакультури.....	84
РОЗДІЛ 3	СУЧАСНА МЕТОДОЛОГІЯ ГЛОБАЛІСТИКИ.....	87
3.1	Глобалістика як процес віддзеркалення специфіки еволюції глобальної економіки.....	87
3.2	Етапи становлення глобалістики	88
3.3	Основні школи, які досліджують процеси глобалізації.....	92
3.4	Антиглобальний рух як суттєвий політичний феномен.....	96
МОДУЛЬ 2	СУТНІСТЬ ГЛОБАЛЬНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ СУСПІЛЬСТВА	105
РОЗДІЛ 4	РЕГУЛЯТИВНІ ІНСТИТУТИ ГЛОБАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ	105
4.1	Глобальна система економічного регулювання.....	105
4.2	Характеристика глобальних регуляторних інститутів, їх сутність, мета функціонування	107
4.3	Міжнародні організації в системі регулювання світових економічних відносин	114
4.4	Класифікація Міжнародних організацій та їх основні характеристики.....	115
4.5	Інші регулятивні інститути глобальної економіки та їх функції	122
РОЗДІЛ 5	ТРАНСНАЦІОНАЛЬНІ КОРПОРАЦІЇ В СИСТЕМІ ГЛОБАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ.....	125
5.1	Поняття, структура та механізм діяльності ТНК.....	125
5.2	Види глобальних корпорацій	130
5.3	Трансформація ТНК в глобальні корпорації.....	134
5.4	Стратегії забезпечення глобального конкурентного лідерства ТНК	135
5.5	Екологічна практика діяльності ТНК: основні тенденції та показники	142
РОЗДІЛ 6	ГЛОБАЛЬНІ РИНКИ ТА МЕХАНІЗМИ ЇХ ФУНКЦІОНУВАННЯ	151

6.1	Особливості функціонування сучасних глобальних ринків	151
6.2	Механізми функціонування глобальних ринків	156
6.3	Глобалізація товарних ринків	158
6.4	Глобальний фінансовий ринок, його структура і функції	161
6.5	Глобальний ринок капіталів і його сегменти.....	164
6.6	Глобальний ринок праці	166
РОЗДІЛ 7	ГЛОБАЛЬНИЙ КОНТЕКСТ РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ	173
7.1	Розвиток теорії глобалізації в Україні	173
7.2	Глобальні принципи української школи фізичної економії.....	176
7.3	Сучасна українська системологія у глобальному дискурсі.....	179
7.4	Економіка України в умовах глобальної фінансової кризи	182
7.5	Перспективи інтеграції України у глобальну світову економічну систему.....	188
7.6	Глобалізм і національна економіка	197
7.7	Проблема конкурентоспроможності України в глобальній економіці.....	200
7.8	Стратегія розвитку України в глобалізованому світі	203
	ТЕРМІНОЛОГІЧНИЙ СЛОВНИК	233
	СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	266
	ДОДАТКИ.....	271

ПЕРЕДМОВА

Глобалізація як економічне явище та феномен, як об'єктивна закономірність розвитку людства, постійно привертає увагу вчених та економістів. Причиною є те, що глобалізація, яка поглибила у останній третині минулого століття, стала домінантою світового розвитку, адже вона є проявом сучасної постіндустріальної стадії розвитку світової економіки і суспільства у відносинах між країнами світу. Глобалізація набуває власної логіки й інерції, має все більший вплив і на розвиток національних економік різних країн і України в тому числі.

Результатом розвитку процесу глобалізації є формування глобальної економіки.

Тому навчальна дисципліна «Глобальна економіка» є важливою складовою економічної науки, а також передумовою успішної діяльності будь-якої галузі, кожного господарюючого суб'єкта, важливою функцією ефективного управління й знаряддям контролю за раціональним і економічним використанням ресурсів, розвитком господарських процесів та їх результатами.

Однією із основних умов реалізації визначених пріоритетів є підготовка кваліфікованих фахівців для роботи у сфері економічної діяльності в умовах інтеграційних процесів.

Навчальний посібник з дисципліни «Глобальна економіка» дасть змогу студентам набутися знання щодо становлення глобальної економіки, потенційних можливостей розвитку національних економік в умовах глобалізації, а також визначити ефективні стратегії для реалізації цих можливостей.

Навчальний посібник написано відповідно до орієнтовної програми навчальної дисципліни «Глобальна економіка» для підготовки фахівців освітнього ступеня «Магістр» в аграрних вищих навчальних закладах, затвердженої Науково-методичним центром «Агроосвіта».

Навчальний посібник складається із двох модулів:

закономірності та принципи становлення й розвитку глобальної економіки;

сутність глобальних трансформацій суспільства.

У навчальному посібнику передбачено вивчення студентами Законів України, постанов Кабінету Міністрів України та Указів Президента України, наказів Міністерства аграрної політики та продовольства України, нормативно-правових документів державних органів виконавчої влади, сучасні розробки наукових установ Національної академії аграрних наук України.

Важливим є те, що у навчальному посібнику приділено увагу основним проблемам глобальної економіки, розглянуто глобальні проблеми людства, суть і форми прояву глобалізації, сучасну методологію глобалістики, регулятивні інститути глобальної економіки, транснаціональні корпорації в системі глобальної економіки, індекс глобалізації, індекс глобальної конкурентоспроможності, індекс конкурентоспроможності Міжнародного інституту розвитку менеджменту, індекс людського розвитку, індекс легкості ведення бізнесу, глобальні ринки та механізми їх функціонування, глобальний контекст розвитку економіки України.

модуль 1

ЗАКОНОМІРНОСТІ ТА ПРИНЦИПИ СТАНОВЛЕННЯ Й РОЗВИТКУ ГЛОБАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

РОЗДІЛ 1 ОСОБЛИВОСТІ СТАНОВЛЕННЯ ГЛОБАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ. ГЛОБАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ЛЮДСТВА.

- 1.1. Становлення і сучасний формат глобальних трансформацій.
- 1.2. Поняття глобальних проблем.
- 1.3. Класифікація глобальних проблем та їх зміст.
 - 1.3.1. Демографічна проблема.
 - 1.3.2. Продовольча проблема.
 - 1.3.3. Деградація земель.
 - 1.3.4. Енергетична і сировинна проблема.
 - 1.3.5. Проблема миру і роззброєння.
 - 1.3.6. Проблема подолання відсталості країн, що розвиваються.
 - 1.3.7. Екологічні проблеми.
 - 1.3.8. Соціальні проблеми.
 - 1.3.9. Політичні проблеми.
 - 1.3.10. Економічні проблеми.
- 1.4. Глобальні проблеми продовольчого забезпечення населення.
- 1.5. Глобальні фінансові кризи.

1.1. Становлення і сучасний формат глобальних трансформацій

Світ на межі другого та третього тисячоліть стрімко змінюється. Новим змістом наповнюються усі сфери суспільного життя.

Набуває нових рис увесь усталений, звичний порядок планетарного життя, перебудовується його устрій. Людство перебуває на порозі нової

історичної епохи, найважливішою ознакою якої є стрімке наростання процесів світової глобалізації, що є об'єктивними і здійснюються незалежно від волі чи бажання окремих країн.

За таких умов важливим є розуміння саме нових явищ, щоб визначити раціональну, ефективну стратегію поведінки, в тому числі і стратегію поведінки і на рівні галузей аграрного сектору економіки в умовах глобальних трансформацій.

Це важливо для всіх країн світу, а особливо для тих, в яких відбувається перехід від однієї соціально-економічної системи до іншої, до таких держав належить і Україна. Глобалізація є процесом об'єднання найважливіших секторів національних економік в єдину систему, яка у своїй цілісності функціонує в режимі реального часу. Глобалізація економіки – це новітній, складний, багатогранний та багаторівневий процес закономірних якісних перетворень світової економіки, що відбуваються на основі:

- усуспільнення виробництва;

- поглиблення інтеграційних процесів у результаті безпрецедентного зростання і прискорення міжнародних переміщень товарів, послуг, капіталів;

- розвитку новітніх інформаційних технологій;

- глобальних телекомунікаційних мереж.

За умов глобалізації інтернаціоналізація економіки набуває нових рис:

1. Формується глобальне світове виробництво на основі зародження наднаціональних відтворювальних ядер, планетарного охоплення світової економіки впливом транснаціональних корпорацій і транснаціональних банків, розвитку довгострокових виробничих зв'язків, договорів про співдружність.

2. Змінюється зміст світогосподарських зв'язків. Темпи зростання міжнародної торгівлі випереджають темпи збільшення виробництва, а фінансові потоки перевищують трансакції, пов'язані з експортом товарів і послуг.

3. Видозмінюється спрямованість і структура міжнародної торгівлі. Зростає товарообмін наукомісткою продукцією між розвиненими країнами.

Навчальний посібник

**Н.М. Вдовенко, Л.В. Богач, В.Л. Гераймович,
К.С. Кваша, М.М. Павленко**

ГЛОБАЛЬНА ЕКОНОМІКА

Підписано до друку 28.11.18 Формат 60х84\16
Ум. друк. арк. 17,4 Наклад 100 прим. Зам. № 180197

Видавець і виготовлювач Національний університет біоресурсів
і природокористування України,
вул. Героїв Оборони, 15, м. Київ, 03041.
Свідectво суб'єкта видавничої справи
ДК № 4097 від 17.06.2011